

Bokprovning Årgång 2001

Mellan 11 mars och 11 april 2002 genomförde Svenska barnboksinstitutet (SBI) i samarbete med Stockholms stadsbibliotek (SSB) sin tionde s.k. Bokprovning, då föregående års totala barn- och ungdomsboksutgivning ställs ut i institutets bibliotek. Utbudet analyseras och grupperas, trender och tendenser lyfts fram och statistik upprättas.

1 182 böcker år 2001

I mars 2002 hade 1 182 barn- och ungdomsböcker registrerats som utgivna under 2001 (både originalutgåvor och återutgivning). Siffrorna överensstämmer nästan exakt med noteringen för år 2000 (1 177).

Flest var bilderböckerna som uppgick till 90 svenska och 258 översatta (här räknas endast förstaupplagor). De svenska originalbilderböckerna har dock stadigt minskat i antal sedan 1999 (123–100–90). Därefter följde kapitelböcker för högläsning eller eget "boks-lukande" (100 svenska och 94 översatta), faktaböcker (78 svenska och 75 översatta). Här märks också en klar nedgång mot förra årets notering: 140 översatta faktaböcker år 2000.

53 svenska ungdomsböcker och 89 översatta utkom under 2001. Ungdomsböckerna har ökat i antal sedan förra Bokprovningen, delvis beroende på nya bokklubbar för ungdom (t.ex. "Funtasi-klubben"). Se också bifogade statistiktabeller.

Hur stor är världen?

Andelen översatta böcker 2001 ligger stadigt, 63 % av förstaupplagorna och 57 % totalt var hämtade från andra länder.

Liksom tidigare översätts en absolut majoritet av originalen från det engelska språkområdet, i första hand USA och England, även om engelskans dominans minskat något (från 81 till 76 % av de översatta böckerna). I övrigt är endast nio språk representerade; danska, norska, finska, tyska, franska, spanska (fyra Disneyböcker, lite missvisande), nederländska och japanska (13 tecknade serier). Uri Orlevs ungdomsbok *Mannen från andra sidan* skrevs på hebreiska, men den svenska utgåvan är översatt via engelskan.

Översättningarna från finska ökar dock stadigt: en titel 1999, två 2000 och fyra 2001...

Svenskt går igen

Vad gäller återutgivna böcker dominerar det svenska materialet: 157 svenska titlar fick en ny chans jämfört med 96 översatta. Många bilderböcker kommer i lågprissier i nytt format, t.ex. Rabéns Klumpe Dumpe-böcker eller Bonnier Carlsens Ekorrböcker. Kapitelböcker ges ut i lästräningsserier. Det är huvudsakligen skönlitteratur som ges ut på nytt, nästan aldrig fakta. Satsningen på pocketböcker håller i sig, ca 50 titlar för barn och unga utkom i pocket år 2001 (liksom år 2000).

Generationsskifte bland ungdomsboksförfattarna?

Några av våra svenska "veteraner" bland ungdomsboksförfattarna utkom med en ny bok 2001, t.ex. Sven Wernström och Hans-Eric Hellberg. I flera fall har de fått inspiration av och samarbetat med en yngre kollega, som exempelvis i fallet Mats Berggren och Bawer Coskun (*Sent ute*). En stor andel av ungdomsböckerna är emellertid skrivna av

yngre författare medan många etablerade detta år avstått från att publicera något – det verkar med andra ord som om ett generationsskifte är på gång.

En gammal berättarform tycks vara på väg tillbaka, många ungdomsboksförfattare har nämligen valt en fiktiv dagboksform för sina berättelser.

Var är poeterna?

Endast tre svenska poesiböcker för barn och unga utkom 2001, samtliga skrivna av debutanter. Två är utgivna som lättläst litteratur för unga, Kajsa Fagrell på Hegas respektive Märta Dixelius på Centrum för lättläst. Kajsa Fagrell är själv dyslektiker. Den tredje boken är rim och ramsor för små barn av Rose-Marie Dietrichson (Eriksson & Lindgren). Men finns det ingen etablerad svensk poesi? Det borde publiceras mer (även återutges), både för barn och ungdomar!

Mediekarusellen

TV och film har ett alltjämt ökat genomslag i bokutgivningen. Att Disneys filmer genererar biprodukter i form av färgglada bilderböcker är vi vana vid, men även de olika programmen i SVT:s Bolibompa resulterar numera regelbundet i böcker (samt dataspel och CD-skivor!). Myror i brallan, Hjärnkontoret, REA och Johanna Westmans matlagningsprogram Rätt i rutan är några exempel. I samma genre ligger *Kamratpostens* numera rikliga bokutgivning, av läsarbrev, goda råd, roliga historier m.fl. godbitar ur tidningen. Och att Carl-Einar Häckner avporträtteras i två olika barnböcker under året är i linje med allt detta.

Vem slukar vad?

När Bokprovningen inleddes för tio år sedan angavs böcker för slukaråldern ("mellanåldern") som en bristvara – något som sannerligen inte gäller längre: totalt utkom närmare 300 titlar i denna kategori. Det har även dykt upp fler "kapitelböcker" lämpliga för högläsning för mindre barn och egen läsning för tidiga läsare. Något som dock fortfarande är en bristvara är lättläst för äldre ungdomar, det flesta lättläst-serier tycks ämnade för lästräning på lågstadiet. Förlagen hänvisar till dyr produktion och smal målgrupp. Var finns stödet till de svaga läsarna?

Jubilarer

Att Nalle Puh fyller 75 år i år och hans svenska översättare Brita af Geijerstam 100 den 20 mars har väl inte undgått många. Nalle Puh uppmärksammas också på olika sätt, sammanlagt med 36 olika titlar.

Tema: Resor

Globalisering och EU-frågor speglas kanske i de många reseböckerna under året. Vi reser till Amerika, jorden runt, på kvast, till månen eller på klassresa (OBS skolresa!). De riktigt små får ta expresståg till sängen – "läggdagsresan"! De unga färdas gärna i cyberrymden: @-tecknen har gjort sitt intåg i barn- och ungdomslitteraturen (4 olika titlar). Den nya kommunikationen kan både användas till att skapa och upprätthålla kontakter... (Linus@Kos m.fl.)

Debutant- och förläggardag på SBI

Fredagen den 15 mars samlades barn- och ungdomsboksförläggare och debutanter på Svenska barnboksinstitutet för att bekanta sig med utgivningen år 2001 och med varandra. Under utgivningsåret 2001 var debutanterna 91, såväl text- som bilddebutanter räknade (9 personer debuterade med enbart bild). Återväxten verkar således god.

Av de 91 debutanterna år 2001 var 61 kvinnor, alltså två tredjedelar. Trenden har annars gått mot en jämnare könsfördelning bland barnboksförfattarna. Påpekas bör också att de moderna debutanterna behärskar produktionsapparaten allt bättre – även böcker utgivna på egna förlag håller ofta hög teknisk kvalitet. Endast en handfull författare har trots detta själva givit ut och producerat boken. Inte mindre än 53 debutanter har fått ur sin bok på de större, etablerade förlagen och ett 30-tal på mindre förlag. Flera ovanliga aktörer finns bland förlagen, t.ex. Demensförbundet och Riksförbundet för ett drogfritt Sverige.

Årgång 2001

Bokprovning på Svenska barnboksinstitutet (SBI)

11 mars – 11 april 2002

Föreläsningar:

Ti 12 mars
kl 9.00-10.00

Det tredje ögat - bilderboken i blickfånget
Hur text och bild formas till en njutbar bok
Birgitta Westin, förläggare Rabén & Sjögren

To 14 mars
kl 9.00-10.00

Från Askeladden till Egg!
Om norska barnböcker
Ann Bergström, Sundbybergs stadsbibliotek
och Inger-Anne Herlitz, Täby bibliotek

Ti 19 mars
kl 9.00-10.00

Jagstyrka - häxkraft
Om flickor i fantasy litteraturen
Gunlög Raihle, SSB

To 21 mars
kl 9.00-10.00

Debutant 2001 - vem, vad, hur?
Eva Nordlinder, SBI

Det tredje ögat – bilderboken i blickpunkten Hur text och bild formas till njutbar bok

Föredrag 12 mars 2002

Birgitta Westin

Mitt namn är Birgitta Westin, jag är förläggare på Rabén & Sjögren. Jag har arbetat på fyra olika förlag, jobbat med barnböcker i 20 år och gjort cirka 300 bilderböcker, ett femtontal antologier, ett oräkneligt antal faktaböcker, barnböcker och lyrikböcker för både barn och vuxna.

Illustrerade böcker är något jag tycker är särskilt kul att jobba med och det är mest bilderböcker bland det tjugotal böcker jag valt att prata om idag på SBI:s årliga bokprovning.

Jag vet att de flesta av er är bibliotekarier. Därför drar jag slutsatsen att ni kan förra årets utgivning på era fem fingrar... Men det jag även ska ta upp idag är hur manuskriptet förvandlas till bok, steg för steg, och även beröra vårt utåt sett osynliga, men mycket specialiserade, arbete på förlaget.

Antologin och vänboken *Allra käraste Astrid*

Det är ofta i vardagen de stora inspirationskällorna finns. Litterära världar och idéer till nya böcker finns närmare än man kan ana.

Astrid Lindgren hade som många andra stora författare och konstnärer nära till sitt stoff. Hur Madicken kom till och vad som var förebilden för Madickens värld beskriver Lena Friis Gedin i vänboken i avsnittet "Snabba Hjorten och Starka Armen". Det är en innehållsrik antologi med bidrag från vänner, kolleger, forskare och förlagsfolk, som belyser Astrids liv och verk ur olika perspektiv.

Bland annat har Lena Törnqvist, förste bibliotekarie på SBI, skrivit ett avsnitt om Ingrid Vang Nyman, och om leken i Astrid Lindgrens böcker i ett avsnitt kallat "Leka på allvar". Barnlitteraturprofessorn Boel Westin har skrivit om Astrids deckare *Mästerdetektiven Kalle Blomqvist*, hennes bidrag heter "Modern och hårdkokt – Astrid Lindgrens mästerdetektiv". Marit Törnqvist och hennes mamma Rita berättar i olika avsnitt om sina personliga möten med den lekfulla Astrid, som gärna vill hoppa i höet. Ulf Stark har skrivit "Fru Lönggren i sanningens tjänst", som är fullständigt underbar. Läs boken som avkoppling och underhållning!

Allra käraste Astrid är en vacker bok, formgiven av Lisa Zachrisson. Omslaget var en svår nöt att knäcka. (Titeln däremot gav sig själv praktiskt taget.) Vi försökte först med Björn Bergs porträtt, som nu ligger som första bild i boken, före titelsidan. Men hur fint det än är så gjorde det sig absolut inte på omslaget. Det blev ett torrt omslag. Att hitta ett bra foto var inte lätt, men när det här dök upp tyckte vi att det var kongenialt med boken. Astrid gör en hälsningsgest, och på samma gång en avskedsgest.

Men det blev naket med bara fotot och en färgplatta under bilden. Vi provade med en grön färg, men då kom Lisa med idén att lägga prickar i färgplattan och då såg det genast mera lekfullt ut. Men vi valde en ljusblå färg för att den kontrasterar bättre mot Astrids egna färger, som var så varma.

Mera Marit Törnqvist

En av förra årets vackraste böcker är illustrerad av Marit Törnqvist: *Du är det finaste*, med dikter av Hans och Monique Hagen, översatta av Barbro Lindgren. Detta är en "stor" bok i Holland, en bestseller, som det holländska förlaget Querido fått trycka om och om igen.

När det gäller samproduktioner kan man inte sätta sin personliga prägel på boken lika lätt som när det gäller originalutgivning. Man får nöja sig med att göra en så snygg typografi som möjligt.

Bilderna i *Du är det finaste* finns att köpa som litografier, i en mapp, på Junibackens bokhandel. Vill ni pryda väggarna med riktigt fina barnboksbilder så ska ni köpa den.

Fisksaga och Kärleksboken av Pernilla Stalfelt

Att undanröja tabun och flytta på gränserna för vad som låter sig beskrivas i en barnbok är typiskt för bilderbokens utveckling under de senaste tio-femton åren.

Sådana böcker kommer till för att det finns någon eller några som har idéer om just dessa saker och ting. För att det finns författare och tecknare som vågar leka och ändå vara hemskt allvarliga.

Ett exempel är Pernilla Stalfelts *Fisksaga*, som Magnus William-Olsson i sin barnboksöversikt i *Aftonbladet* utsåg till personlig favorit bland förra årets alla bilderböcker: "Utan att sentimentalisera gestaltar Pernilla Stalfelt den naturliga maktens kausalitet. Starkare besegrar svagare. Det är enkelt, genialt och så uttrycksfullt gestaltat."

Kärleksboken gjorde inte samma intryck på just honom, det är möjligt att någon av hennes tidigare böcker, *Dödenboken*, *Bajsboken* eller *Hårboken* hade gjort det.

Pernilla Stalfelt arbetar som konstpedagog på Moderna Museet. Hon är särskilt road av serieberättelsens form och gör ofta serier tillsammans med barn i museets verkstad. Hennes lätta, fria associerande stil är säkert inspirerad av jobbet.

Stark-Höglund

1996 fick Ulf Stark och Anna Höglund ett delat Augustpris för den underbara boken *Min syster är en ängel*, som finns med i årets bokprovning eftersom den kom i lågprisutgåva förra året. För att citera Ulf Stark igen, har han sagt att skapandet är en lek. Att skriva är ungefär som att slå sönder jordgloben och limma ihop den på ett nytt sätt.

Ulf Starks teman är vänskapen, kärleken, döden. *Min syster är en ängel* handlar om en pojkes föreställning om den ofödda syster som aldrig fick komma till världen. Det är en underbar bok, Anna Höglunds rosa bok. Anna gör sina bilder i ett snabbt tempo. Hon förlitar sig ofta på intuitionen och gör ytterst små, centimeterstora, och schematiska skisser innan hon gör originalen. Skisserna, som består av streck och bluppar, stämmer alltid med de färdiga bilderna. Men de färdiga bilderna stämmer inte alltid med bokens format! Till Annas speciella stil hör även hennes handskrift. Alltså är titeln här handgjord. Den är symbiotisk med omslagsbilden och smälter naturligt in i helheten. Anna ville att den skulle vara genomskinlig, liksom änglasystemen är i boken.

Jag har redigerat flertalet av Ulf Starks och Anna Höglunds bilderböcker. Dock inte *Hönsfjäderskorna*. Boken har fått ett intressant och vackert omslag. Anna har gjort ut titeln på ett tilltalande sätt. Huvudpersonerna har fått en självklar placering i centrum, där de står omgivna av allehanda flygande objekt; en tårta, en palm, en gitarr, en ekorre, en stekt kyckling, ting som är mystifierande. Mystiken förstärks av de befjädrade skorna nertill. Detta är ett omslag man minns!

Och precis som Ulf säger "allt är på lek och allt är på allvar. Och det som är spännande är att man inte riktigt vet vad det ska bli, men det märker man vartefter". *Hönsfjäderskorna* är en berättande bilderbok, en saga. Ulf Stark har etablerat sig som

den stora sagoberättaren i vår tid.

Pija Lindenbaum

En annan Augustpristagare är Pija Lindenbaum, som 2001 kom ut med den andra boken i trilogin om Gittan, för det är en trilogi. Det kommer en bok till 2003. Den turkosa *Gittan och fårs kallarna* är en utmärkt representant för den magiska bilderboken. Pija gör en bilderbok per år. Hon älskar att skriva texten men kan vändas över bilderna innan hon hittat rätt utseenden, rätt storleksförhållanden och perspektiv. Och sist men inte minst, rätt färger.

Vi åkte till Stavanger förra året för att hålla ett seminarium om hennes böcker och på flyget dit visade hon mig en färgskala i blått, orange och grönt som hon hade förkastat. Detta var i februari och hon hade alltså ännu inte börjat måla, färglägga, bilderna. Skissandet var klart. Men hon hade blivit mer än en månad försenad på grund av alla de intervjuer hon fick ge efter Augustpriset. Jag har sällan upplevt en sådan pressbevakning av en barnboksförfattare.

Hur som helst, ett par veckor senare hade hon utarbetat en ny färgskala. *Gittan och fårs kallarna* utspelar sig i Grekland i det särskilda ljus som finns vid Medelhavet och därför var det viktigt att havet blev skimrande turkost, solstolarnas ränder stringent ultramarina och sanden i rätt guldockranyans. Färgerna var nu perfekt samstämda.

Pija Lindenbaum skapar en rytm i sina böcker genom att växla mellan helsidesbilder och mindre bilder som har funktionen av pendanger till de stora bilderna. Hon är en stor humorist och har givit framför allt djuren i Gittan-böckerna en mänsklig gestik. Man ser hur nervösa fåren är i torrsimmet och hur avvaktande de är när de kokar kaffe i vattnet. Koka kaffe, i simskolan, är att blåsa bubblor under vattnet...

Nästa bok om Gittan kommer, som sagt, ut 2003. 2002 gör Pija bilderna till Astrid Lindgrens underbara saga *Mirabell*, som handlar om en liten flicka som en förtrollad kväll får ett magiskt guldfrö av en gubbe hon öppnar grinden för. Det visar sig vara ett dockfrö, ur vilket dockan Mirabell växer upp. Mirabell har alla de kvalitéer som en av årets bästa bilderböcker bör ha.

Barbro Lindgren och Olof Landström

Barbro Lindgrens *Jamen Benny*-text är kort och lakonisk. Bilderna fyller i och spinner vidare på Barbros text. Att Barbro Lindgren har den ovanliga förmågan att osynligt lämna över berättartråden till tecknaren tror jag bland annat beror på att hon är tecknare själv. Hon gick på Konstfackskolan och därefter kom hon in på Mejan, Konstakademien för blivande konstnärer.

Olof Landströms former är exakta, raka, rena, tydliga, underbara. Varje bild är nästan som en affisch, som ett plakat, avsedd att betraktas från långt håll. Eller kanske som en filmruta. Olof har sysslat mycket med animerad film. Bland annat *Kalles klätterträd*. Kanske är det därför han ritat rörelsen som fartränder i bakgrunden på bilden där Benny springer bort med nappen han tagit från lillebror. Och när de balla grisarna slår honom på trynet, så nappen flyger ut, är det en lika överdriven rörelse som om det hela hade utspelat sig i till exempel en stumfilm.

Jamen Benny är en oerhört rolig bok som har i princip allt man vill ha av en bra bilderbok. Den har många underförstådda poänger och läsaren känner sig upplyft för vi vet hela tiden lite mer än de gör i boken.

Barbro Lindgren hör till dem som gjort många småbarnsböcker. Hur hon kommer på sina idéer kan man läsa i den oerhört intressanta boken *För de allra små*, av Margareta Sörenson. Här är hon och en rad andra intressanta personer som sysslar med

småbarnskultur intervjuade. Med småbarn menas 0–4-åringar. Möt bland annat författarna och tecknarna Anna-Clara Tidholm, Lena Anderson och Lars Klinting. Teater-, bild- och musik-”producenterna” Ing-Marie Tirén på Tittut, Maria Taube på Moderna Museet och Johanna Hellsing på Ljud & Musikverkstan.

Det är en fantastiskt inspirerande bok som jag tycker att *alla* som sysslar med småbarnskultur och barnkultur ska läsa. Den snygga formgivningen är gjord av Eva Alge. Redan på omslaget ser man att boken innehåller många olika typer av bidrag och att den tar upp olika genrer, även om de första associationerna går till Anna-Clara Tidholms bok *Knacka på*, eftersom dörrhandtaget och huset är hämtat ifrån den. *Kattresan* som skuggspel, *Vilda bebin* som dockteater och en detalj av en blomskulptur gjord av en 4-åring på Moderna Museet finns också med.

Eva Alge formger *Opsis Kalopsis* sedan starten och gör och har gjort en stor kulturinsats genom sitt fantastiska arbete med den.

Björn Bergenholtz *Birkagrisen*

Det är en helt annan sorts liten grispojke än Benny som Björn Bergenholtz skapat. Det är en gris av ätten ”Lindbom” som dyker upp i olika historiska sammanhang och upplever olika historiska äventyr. Den första Lindbom seglade på regalskeppet Vasa i boken *Vasagrisen*.

Birkagrisen är också en mycket vältecknad berättelse, ett historiskt stort och dramatiskt äventyr, den första resan till Amerika, enligt Bjarne Hjerolfssons saga. Här går humor och realism hand i hand. Typsnittet i titeln och i banderollerna, samt kartorna på försättsbladen är sammanhållande effekter.

Björn Bergenholtz är en fantastisk naturtecknare och en rad djur dyker upp i de här böckerna. Framför allt är Björn Bergenholtz fågeltecknare, ornitolog, och de som vill njuta av hans fågelbilder ska låna *Fåglar på stan*. En liten bok i storlek ”small” som innehåller bilder och fakta om våra femtio vanligaste fåglar. Annika Lyth har gjort formgivningen som är väldigt lyckad. Lätt att använda, lätt att slå i, överskådlig, informativ. (Rabéns förlagshus syns på omslaget!)

Myror i brallan

Björn Bergenholtz är också en av tecknarna i faktaboken *Myror i brallan* av Ulrika Östman och Hanna Skogar. Den andra tecknaren, som är TV-programmets vinjetztecknare, går under pseudonymen StyleWar. Det här är ett exempel på ett samarbete mellan TV och bokförlag, ett fenomen som kommer att bli allt vanligare. TV-program blir bok. Bok blir TV-program eller film.

Jeanette Milde *När jag mötte Carl Einar*

Dataritade böcker är relativt nytt. Två tecknare som gärna använder datorn i sitt designarbete är Jeanette Milde och Kenneth Andersson.

Jeanette har skrivit, ritat och formgivit bilderboken om Carl-Einar Häckner. Det har blivit en mycket modernt designad bok. Den är varm och livfull med sin handskrivna text och lekfulla bilder. Collageinslaget är särskilt effektfullt, bortsett från några foton ur en föreställning på Carl-Einar är det alltså endast hans huvud som är inklippt. Det sitter på en klippdocka som huvudpersonen Ylva leker med och är en viktig bifigur.

Ibland ställer datorerna till stora problem. Den röda färgen i Jeanettes dator såg inte likadan ut som den röda färgen i tryckeriets dator. Och ändå skulle de båda datorerna enligt programmet vara färgkalibrerade. Det blev till att ta fram gamla hederliga färgprover på papper och plocka ut nya färger med hjälp av det.

Kenneth Andersson som gjort boken *Skräckexperiment* tillsammans med Mats Wänblad är en annan av våra moderna designers. Bilderna är kraftfulla, lekfulla och djärva. Kenneth är i färd med att ta barnboken med sig in i framtiden.

I Frankrike, ett av de största bokdesignerländerna, är den sortens bilder relativt etablerade. Här är de ännu nya och avantgardistiska.

På tal om böcker i utlandet:

***Kvastresan* av Julia Donaldson och Axel Scheffler**

En bilderbok från Macmillan i England. Uppföljaren till *Gruffalon* bland annat. Eftersom jag känner både tecknaren och förlagschefen på Macmillan vet jag att förlag i England har mycket mer att säga till om än de svenska förlagen. Axel Scheffler måste helt enkelt ofta foga sig i förlagets synpunkter på bildinnehåll, färg och form.

Förlaget har en stor formgivningsavdelning som jobbar med böckerna, men har redaktören och förlagschefen bestämt sig för ett visst utseende så blir det så. Starka färger ska det vara. Knallrött, blått, grönt och gult. Tydligt omslag, med huvudpersonen i en nyckelscen.

De här böckerna blir oerhört framgångsrika internationellt sett. Axel Scheffler är såld till mer än 22 länder. *Kvastresan* har fått ett runtomgående omslag med silvertitel, vilket illustrerar en ny trend i barnboksvärlden; silver- och guldtitlar.

Det är fin rytm i boken, vartannat uppslag har en stor bild som går över mittvecket samt en liten vinjettbild och vartannat har fyra frilagda bilder.

Svenska bilderböcker kan också ha silvertitlar – men bara ibland!

Astrid Lindgrens och Lars Klintings bok *Jul i stallet*

har silvertitel. Som extra effekt har vi lagt in Astrid Lindgrens egen namnteckning, vars livliga rondör passar fint till Klintings stilla vinternattsmålning. Var och en av hans vackra bilder utstrålar lugn och julefrid. Det är sällan någon arbetar så medvetet med marginalerna som en layouteffekt som Lars Klinting (en effekt som han utnyttjat även i *Castor*-böckerna).

Den röda tygryggen och det varmt röda försättspapperet skapar julstämning och matchar fram färgerna, ungefär som en matsked konjak lyfter smaken av hummer i en delikat sås.

Den svarta Barnkammarboken

Den femte boken i Barnkammarboken-serien har temat *Spöken och småkusliga historier*. Jag och en kollega på Bonniers, Sara Nyström, gjorde de första två böckerna i Barnkammarboken-serien 1989, för 13 år sedan, den blå och den gröna. Ett par år senare gjorde jag också den gyllene.

Jag, som var road av bild och form, ansvarade för omslaget. Eftersom min förebild var "Skattkammaren", den jag hade när jag var liten, ville jag gärna att det skulle vara saker, som låg som ett mönster, på boken. Däremot ville jag göra ett helt nytt annorlunda antologiformat och "240 x 220" såg dagens ljus.

Charlotte Ramel vidtalades och kom snabbt på hur de små figurerna skulle sväva mot en neutral bakgrund, och vi bestämde att det skulle vara en tecknad tygrygg och handtextad titel som ändå skulle vara ganska exakt gjord. Vi döpte böckerna till *Den blå* respektive *Den gröna Barnkammarboken* för att serien skulle kunna fortsätta att komma ut.

Men vad skulle det vara i omslagets centrum? Jag ville att det skulle vara barn och att bilden skulle bryta mot de övriga omslagskomponenterna. Jag fick lägga allt åt sidan och ägna mig åt sökandet efter just den bilden. Och det tog två dagar att komma på det. Tack vare att jag gjort Min nya Skattkammare *Bildriket* som hade ett omslag av avritade konstverk, förstod jag att om jag tog Arosenius "Lillan" och lät Gunilla Hansson teckna av bilden, så skulle formen, innehållet och tyngden i den färglagda bilden bli precis rätt i förhållande till de flygande småbilderna. Dessutom kunde hon färgmatcha Lillans klänning och bokens färg.

Det konceptet fungerar än idag. Det lönar sig alltså att lägga ner tid på att söka efter en riktigt bra lösning. Den duktiga Eva Alge formgav inlagan.

En annan antologi är *Sagor från skogen*, svenska folksagor valda och illustrerade av Anna-Clara Tidholm, med grafisk formgivning av den utmärkta författaren och tecknaren Boel Werner. Anna-Clara Tidholm har ägnat sig åt folksagor även tidigare i livet, något hon kommer in på i intervjun i boken *För de allra små*.

Bilderna har ett enormt sug och själva omslaget på *Sagor från skogen* är ett av de mera suggestiva i årets bokprovning. Det skimrar som om det var belyst av fullmånen en augustinatt. Och den blå färgen i titeln och i de andra texterna lyfter fram skimret än mer.

Lauren Child

Nu ska jag avrunda med den engelska författaren och tecknaren, Kate Greenaway medaljvinnaren och Smarties-prisvinnaren Lauren Child som har skrivit, ritat, klippt och lekt ihop *Jag är inte sömning och det är inte läggdags*, med Charlie och Lola.

Det är en bok som är som en animerad film, eller en rockvideo, i bilden men har en betydligt lugnare rytm i berättelsen. Det är en stor bok, ett vanligt format i England, med en mycket lekfull och varierad typografi. Lauren Child är mycket originell och rolig och säger att hon jobbar med genren "vardagsfantasi" och alla egendomliga saker som sker till vardags. Hon säger vidare att en av hennes förebilder är Carl Larsson. En starkt förstorad Carl Larsson i så fall.

Nästa bok om Charlie och Lola, *Jag hatar, hatar, hatar tomater* kommer till hösten. Även den roligt översatt av Lotta Olsson Anderberg.

Litteraturlista

Ahvander, Ingmarie: *Farmors Pangkakor. En god historia!* Rabén & Sjögren

Allrakäraste Astrid. En vänbok till Astrid Lindgren. Rabén & Sjögren

Bergenholtz, Björn: *Fåglar på stan.* Rabén & Sjögren

" - : *Birkagrisen. Grisen Lindboms äventyr på resa mot okänt land.* Rabén & Sjögren

Child, Lauren: *Jag är inte sömning och det är inte läggdags.* Rabén & Sjögren

Dahlin, Adam: *Trix, bus, lek.* Rabén & Sjögren

Den förtrollade pissepottan. Svenska folksagor. Ill Per Gustavsson. Rabén & Sjögren/Sagomuseet

Den svarta Barnkammarboken. Bonnier Carlsen

Donaldson, Julia: *Kvastresan.* Alfabeta

Lindenbaum, Pija: *Gittan och fårskallarna.* Rabén & Sjögren

Lindgren, Astrid: *Jul i stallet.* Rabén & Sjögren

Lindgren, Barbro: *Jamen Benny!* Rabén & Sjögren

Milde, Jeanette: *När jag mötte Carl-Einar.* Rabén & Sjögren

Sagor från skogen. Svenska folksagor. Ill. Anna-Clara Tidholm. Alfabeta

Stalfelt, Pernilla: *Fisksaga.* Rabén & Sjögren

Susso, Eva: *Klapp, kram, kyss.* Rabén & Sjögren

Sörenson, Margareta: *För de allra små! Om att uppleva böcker, teater, film, konst och musik när man är liten.* Rabén & Sjögren

Wänblad, Mats: *Skräckexperiment*. Rabén & Sjögren

Östman, Ulrika & Skogar, Hanna: *Myror i brallan*. Rabén & Sjögren

Från Askeladden till Egg! Om norska barnböcker

Föredrag 14 mars 2002

Ann Bergström och Inger-Anne Herlitz

Henrik Wergeland, det norska 17-majfirandets fader, skrev "Smaaguttenes nasjonalsang" 1831, och kallas idag grundaren av den norska barnpoesin. *Vinterblommer i Barnekammeret* var delvis en fritt översatt samling för barn efter *Des knaben Wunderhorn* av Achim von Arno och Clemens Brentano.

1826 träffades Petter Christian Asbjørnsen och Jørgen Moe som tonåringar. De blev båda starkt påverkade av bröderna Grimms *Kinder-und Hausmärchen*. 1843 utkom första samlingen *Norske folke- og barneeventyr*. Som vi vet fick dessa sagor stor betydelse som barnläsning! Asbjørnsen och Moes sagor utvecklade också det norska bokmålet. De muntliga berättarna talade ofta svåra dialekter som översattes av upptecknarna. Dessa tog fasta på folkliga ord som i mycket skilde sig från den då rådande danskan; "vandfald" blev t ex "foss". Sagorna skiljer sig en del från de tyska: de är ofta korta, tämligen oreligiösa, med en drastisk och ganska grovkornig humor!

Den första riktiga klassikern i norsk barnlitteratur anses vara *I Brønden og i Tjernet* av Jørgen Moe. Många av bokens fina barndomsskildringar är fortfarande representerade i antologier och läseböcker för barn i Norge.

Under det som kallas guldåldern eller realismen i norsk barnlitteratur 1890–1918, fick Norge en rad författare som skrev om barn i miljöer som varierar både ekonomiskt, socialt och geografiskt. Några kan nämnas: Barbra Ring, Dikken Zwiłgmeyer, Bernt Lie, samt Nordahl Rolfsen. Nordahl Rolfsens läseböcker började utges runt 1890 och fick stor betydelse för barns läsning i Norge. Här blandades norrön mytologi med texter ur samtida och äldre skönlitteratur.

Margrethe Munthes barnvissamling *Kom skal vi synge* från 1905 kommer ständigt i nya upplagor trots, eller kanske på grund av (!) visor som "Nei, nei, gutt, dette må bli slutt", en sång om hur barn uppför sig inomhus...

De flesta barnboksförfattarna tystnade under ockupationstiden – Torbjørn Egner är ett undantag. Till böcker med dolt antinazistiskt budskap hör Frithiof Sælens *Snorre Sål* från 1941. Den till synes oskuldsfulla berättelsen om den lilla sälungen och hans farofyllda liv i ishavsytan – där förtryckare, medlöpare och angivare bl a har skepnad av späckhuggare och måsar, lyckades undgå de tyska myndigheternas censur.

1950-talet är framför allt småbarnslitteraturens genombrottstid. Barnradioprogrammet "Barnetimen for de minste" som sändes första gången 1947 bidrog i hög grad till den utvecklingen. Många av Norges mest kända och älskade författare debuterade med berättelser och sånger i barnradion och alla framförde dessutom sina bidrag själva! Torbjørn Egner, Alf Prøysen och Anne-Cath. Vestly hörde till dessa. Vilka härliga morgonstunder småbarn i Norge hade på 50- och 60-talet!

"Jag trodde den var svensk!" Sagt om *Karius och Baktus* av en medelålders kvinna, som så många andra svenska barn vuxit upp med de norska tandtrollen. Boken kom ut för att förklara tandhygienens betydelse för barn, men i det avseendet var den lika misslyckad som "6-8 skivor om dagen"-kampanjen. Säg det barn, som inte tycker synd om trollen när de spolats ut i avloppet! Ändå är slutet ändrat, från början drunknade de. Torbjørn Egners bok kom ut 1949 i Norge. Den svenska versionen kom 1961 och är översatt av Ulf Peder Olrog och Håkan Nordin. Boken har blivit en klassiker och en Internetsökning på Karius och

Baktus ger över 500 träffar på svenska sidor.

Torbjørn Egner levde mellan 1912 och 1990 och har ofta kallats tusenkonstnär. 1940 gav han ut sin första bok, *Barneboka*, ett försök att ge ut kvalitet till lågpris. Han medverkade i *Barnetimen* och skrev öppningsvisan till den. När han fyllde sextio hade visan hörts i 25 år 52 gånger om året. Bara tidssignalen slog det rekordet. *Klatremus og de andre dyrene i Hakkebakkeskogen* var från början ett hörspel för radion och kom ut som bok 1953. En liten lärobok i etik – ingen får äta upp andra.

Folk och rövare i Kamomilla stad (1955) räknas som höjdpunkten i hans författarskap och har också den sitt ursprung i *Barnetimen*. Egners barnkomedier har spelats över hela Europa. Han är en av de få norska dramatiker som blivit världsberömda (förutom Egner nästan bara Ibsen och på senare tid Jon Fosse).

Alf Prøysen hör till också till de norska författare, som för många svenskar känns som en del av kulturarvet. *Teskedsgumman* (på norska kärring!) blev en braksuccé i Sverige, men var inte alls lika populär i Norge. *Kjerringa som ble lita som ei teskje* kom ut i Norge 1957. De norska böckerna är illustrerade av Borghild Rud och de svenska av Björn Berg.

Miljön i böckerna är bygde-Norge. Mannen är rätt trist och fantasilös, men gumman ser till att de har det bra tillsammans. Hon passar upp på honom, gräddar pannkakor, styr och ställer. *Teskedsgumman på camping* (1967) kan ses som ett debattinlägg mot avfolkningen av landsbygden. Den svenska tv-serien om gumman har gett upphov till det bevingade uttrycket "GötaPetter", som Birgitta Andersson ropade varje gång hon blev teskeds-liten.

Alf Prøysen föddes 1914 i en fattig familj i Hedmark och dog 1970. Mest känd blev han för sina program i radio, där han sjöng och spelade gitarr. Han är också upphovsman till flera populära vuxenvisor bl a "Du ska få en dag imorgon", "Alla har ett syskonbarn på Gjøvik" och "Tango för to".

1949 kom *Musevisa*, där musmor har ställt upp en fläskbit, som alla ska få lukta på. Prøysen har också gjort jultböckerna *Byn som glömde det var jul* och *Snickar Andersson och jultomten*.

Diktaren Inger Hagerup gav oss barnlyrik som numera är klassisk i *Så rart* från 1951:

"Så rart å være flaggermus og flagre rundt fra hus til hus og gå til sengs i trærne!
men er det noen som forstår hvordan den kan få sove når den henger etter tærne!"

Så lyder första versen i titeldikten till denna samling som är översatt till svenska, tonsatt av flera musiker och fortfarande mycket uppskattad i Norge.

Från familjeidyll och vardagsskildringar vidgades ämnena under 60- och 70-talet i takt med att världen krympte, så som tendensen också var i svensk barnlitteratur. *Vägen till Agra* från 1959 av Aimeé Sommerfelt, som handlar om ett fattigt syskonpar i Indien var en av de första böckerna i genren "barn i andra länder". Det är en ömsint skildring som fortfarande griper tag i en.

Under 60-talet var det tunnsått med roliga bilderböcker; först på 70- och 80-talet dök en ny kader illustratörer och författare upp som lekte med nya bildbegrepp och ämnesval.

Iben Sandemose (född 1950) är barnbarn till Aksel Sandemose (Jantelagen) och har i boken *Ugler i Sandemosen* beskrivit sin pappa Bjarnes förhållande till sin far Aksel. Hon växte upp i en bohemisk familj. Pappa var uppfinnare och mamman glaskonstnär med stickning som hobby. Hon är utbildad formlärare på en Rudolf-Steinerskola. Ibens böcker speglar ofta hennes barndom. Hennes första bok på svenska var *Vingmöss och kattelände* och handlar om svartsjuka. En fin bok om olycklig kärlek med lyckligt slut *Men jag då?* från 1989.

Fam Ekman, dotter till Eva Henning och Hasse Ekman, debuterade 1976 med *Hva skal vi gjøre med lille Jill?* Förutom skrivandet arbetar hon som grafiker på tv-nyheterna. Hennes böcker har inte något speciellt budskap och hon säger själv att det är barnet i henne som

kommer till uttryck i böckerna. Boken *Kyss katta* från 1978 handlar om Brun, som är missnöjd med livet och inte kan ändra det. *Kattens skräck* handlar om en katt, som är rädd för hundar. Den kom ut 1992 och är översatt av författarinnan till svenska. Fam Ekman var den första som fick Lennart Hellsings hederspris Silverhornet 1986.

Klaus Hagerup, Inger Hagerups yngste son, ville inte bli författare. Han skrev en bok om sin mor efter hennes bortgång; då blev barndomen så levande för honom, där fanns känslor och händelser han ville förmedla. Klaus Hagerups böcker är översatta till svenska, men är mer lästa i Norge än här. De är både humoristiska och allvarliga – finns det kanske ett norskt kynne som svensken inte alltid förstår? Naturen spelar t ex en mycket större roll i norska barnböcker än i svenska, det kanske kan kännas främmande för en svensk barnbokspublik.

Klaus dotter, Hilde Hagerup, är 26 år och redan en driven författare. Hon har skrivit två ungdomsböcker, båda översatta, *Vågbitar* och *Högst älskade*. Båda böckerna beskriver smärtsamma och traumatiska känslor och upplevelser på ett vackert och lekfullt språk. Detta är böcker som alla vuxna som träffar ungdomar bör läsa.

Ägg är skriven av Stein Erik Lunde och kom ut 1998. Den handlar om Gilbert, en elvaårig kille, som är överkänslig mot ägg. Hans faster tror inte riktigt på hans allergi och bjuder på mat med ägg i. Gilberts hämnd blir gruvlig! Författaren är född i Oslo 1953 och arbetar vid sidan av sitt författarskap som lärare på "ungdomsskolen". Han debuterade med en kriminalroman och skriver också musiktexter.

Bredden är stor i norsk barnboksutgivning idag – allt fler författare hittar den långa(?) vägen till svenska översättares bord – men det finns mycket kvar! Norge har även en stor och rolig utgivning av kapitelböcker för yngre barn – låt oss få lite flera sådana!

Litteraturlista

- Ambjørnsen, Ingvar: *Samson och Roberto*. Tiden, 2000
- Audum, Beate: *Frida en hundhistoria* (ill. av Fam Ekman). Korpen, 1990
- Bjørnson, Bjørnstjerne: *Bondefortellinger*. Oslo, 1957
- Coucheron, Dag: *En killes dagbok*. Bonnier 1977
- Eeg, Harald Rosenløw: *Bränd*. Bonnier Carlsen, 1998
- Egner, Thorbjørn: *Folk och rövare i Kamomilla stad*. Bonnier, 1960
- Egner, Thorbjørn: *Karius och Baktus*. Bonnier, 1976
- Ekman, Fam: *Kattens skräck*. Rabén & Sjögren, 1993
- Ekman, Fam: *Ett moln över Stina-Pina*. Rabén & Sjögren, 1989
- Ekman, Fam: *Kyss katta*. Korpen, 1978
- Ekamn, Fam: *Näsduken*. Eriksson & Lindgren, 2000
- Ekman, Fam: *Rödhattens och vargen*. Rabén & Sjögren, 1987
- Ewo, Jon: *Solen är en fet gud*. Alfabet, cop. 2000
- Ewo, Jon: *Månen suger*. Alfabet, 2001
- Fosse, Jon: *Kant*. Carlsen/if, 1990
- Hagerup, Hilde: *Vågbitar*. Tiden, 2000
- Hagerup, Hilde: *Högst älskade*. Tiden, 2002
- Hagerup, Inger: *Så underligt*. Norstedt, 1952
- Hagerup, Klaus: *Högre än himlen*. Natur och kultur, 1992
- Holst, Elling: *Norsk Billedbog for Børn*. Oslo, 1888
- Hovland, Ragnar: *Små tygddjur vet så lite*. Eriksson & Lindgren, 1996
- Kaldhol, Marit och Øyen, Wenche: *Farväl, Rune*. Fripress, 1986
- Kleiva, Rønnaug: *Kärlek på pinne från Ouagadougou*. Natur och kultur, 1999
- Lindell, Unni: *Fågelfångaren*. Bonniers Juniorförl., 1992
- Lunde, Stein Erik: *Ägg*. Alfabet, 2000
- Moe, Jørgen: *I Brønden og i Tjørnet*.
- Munthe, Margrethe: *Kom skal vi synge*. Oslo, 1968
- Pedersen, Erling: *Kent Oves tuba*. Opal, 1991
- Prøysen, Alf: *Boken om teskedsgumman*. Rabén & Sjögren, 1990
- Prøysen, Alf: *Byn som glömde att det var jul*. Rabén & Sjögren, 1958
- Prøysen, Alf: *Mössens julafton*. Rabén & Sjögren, 1961
- Prøysen, Alf: *Snickar Andersson och jultomten*. Rabén & Sjögren, 1973
- Sandemose, Iben: *Mellan sol och måne*. Carlsen/if, 1992
- Sandemose, Iben: *Men jag då?* Bonnier Carlsen, 1998
- Sandemose, Iben: *Vill du bli min hjärtevän*. Carlsen/if, 1991
- Sandemose, Iben: *Även lejonerna grät den natten*. Opal, 1990
- Sommerfelt, Aimeé: *Vägen till Agra*. Bonnier, 1962
- Stokke, Bernhard: *Bjørnklo*. Geber, 1965
- Sælen, Frithiof: *Snorre Sæl*. Geber, 1965
- Wergeland, Henrik: *Vinterblommer i Barnekammeret*. Krisiania, 1892
- Vesaas, Halldis Moren: *Tidigt om våren*. LT, 1968
- Vestly, Anne-Cath.: *Ole Aleksander Filibom-bom-bom*. Gummesson, 1967
- Vestly, Anne-Cath.: *Åtta små, två stora och en lastbil*. Rabén & Sjögren, 1959
- Zwilmeyer, Dikken: *Inger-Johanne-böckerna*

Jagstyrka – häxkraft : om flickor i fantasylitteraturen

Föredrag 19 mars

Gunlög Raihle

För nästan på dagen 10 år sedan höll jag just här en föreläsning om fantasylitteratur. Dels för att jag gillar att läsa fantasy. Men också för att utgivningen hade ökat explosionsartat: 1970 publicerades ett 20-tal nya fantasyromaner, 1980 ett hundratal och 1990 publicerades 250 nya titlar. Och *då* frågade jag mig varför just unga pojkar läste fantasy. *Nu* har för all del andelen flickor som läser fantasy ökat men en anledning till att inte fler flickor läser fantasy kan vara att det inte finns så många kvinnliga förebilder i fantasylitteraturen, inte så många hjältinnor som flickorna kan identifiera sig med.

Det ska ju vara en häxa i år. Och Sabrina, tonårshäxan är vad många flickor i slukaråldern frågar efter. Det är en amerikansk tv-såpa från början och sedan har olika författare överfört historierna till böcker – och vad det skulle vara bra för undrar jag verkligen. Sabrina använder sin häxkraft för att rädda sig ur knepiga situationer men hon lyckas sällan använda sina krafter rätt och *den* situationskomiken gör sig, tycker jag, bättre på film än i bok.

Fantasyböcker är ju fulla av magi, av häxor och trollkarlar, och skälet till att jag sa ja när jag blev tillfrågad om jag ville prata lite om fantasy igen var, att jag tyckte det fanns anledning att titta lite närmare på fantasylitteratur med flickor som hjältinnor, och att så många flickor vill läsa om häxor, magi och övernaturliga händelser.

Men varför läsa fantasy över huvud taget? Dom som inte tycker om fantasy påstår att den är: roussauskt bakåtsträvande, förnuftsförnekande, förvetenskaplig, mystisk, näring för verklighetsflykt och att det bara handlar om drakar, prinsessor och ondskefulla trollkarlar.

Men jag tycker att det är just sagor, myter och fantasy som hjälper oss att se vår egen verklighet. Precis som folksagan ger fantasy, och då menar jag high fantasy, ett symboliskt uttryck för djupt kända sanningar om världen och livet. I sin bästa form ger fantasyn gestalt åt existentiella frågor. Det är här de stora frågorna ställs!

När vi läser om hjälten/hjältinnans resa får vi intuitivt hjälp med vår egen. Hjältinnan blir en modell, tjänar som förebild när vi måste klara av besvärliga situationer.

Berättartekniskt ser uppbyggnaden av fantasy ut på samma sätt som i folksagan. Hjältinnan får ett uppdrag, ger sig ut på den äventyrliga färden, får hjälp av övernaturliga hjälpare, lyckas utföra sina uppgifter och återvänder hem.

Hur ska vi då definiera fantasy? Göte Klingberg har en gång definierat det så här: "Fantasy är en berättelse som i sig har fantastiska och realistiska element samtidigt. Det är också en berättelse som kan utspelas i vår värld men kanske ännu oftare i en sekundär värld."

Tolkien, som ju är den fantastiska berättelsens berättare, skapade en värld med egen geografi, egen fauna, egen flora, befolkad av hobbitar, orcher och alver, med ett eget språk, egen mytologi och historia.

Och en riktig fantasyberättelse innehåller alltid en *quest*, d v s en resa för att söka eller uppnå någonting. Det kan vara en yttre resa över stora geografiska områden men lika gärna en inre resa som leder fram till mognad och självinsikt. Litteraturens äldsta bevarade quest är Gilgamesh-eposet, det är ungefär 5 000 år gammalt, och efter det att berättelsen gått från far till son nedtecknades den slutligen i kilskrift på lertavlor som en engelsk assyriolog lyckades översätta. Han hittade nämligen ordet för duva och så lyckades han nysta upp hela historien. Eposet handlar om kung Gilgamesh som är till två tredjedelar gud och till en tredjedel människa. Han är stark som en vildoxe och förtrycker sitt folk som ropar efter hjälp

och Gudinnan skapar då Enkidu, en luden vilde. Dom här bjässarna utkämpar en kamp som slutar med att de blir vänner. Enkidu dör och Gilgamesh blir så rädd för döden att han beger sig ända ner till dödsriket för att finna odödlighet.

Också i Bibeln hittar vi många motiv och gestalter för fantasyn. Men Bibelns främsta betydelse för fantasy litteraturen handlar om det andliga budskapet. Om den väldiga kampen mellan det goda och det onda.

En som verkligen gav sig ut på en äventyrlig resa var Odysseus! Men det är under medeltiden som vi får de berättelser som fått störst inflytande på fantasyn. Här hittar vi romanerna om kung Arthur och riddarna kring Runda bordet, den walesiska sagosamlingen *Mabinogion*, men också den poetiska Eddan och Snorres Edda hör till fantasyns inspirationskällor liksom Beowulf-eposet från 700-talet, som även det är ett strålande exempel på "forntida fantasy". Här finns alla ingredienserna – ett hotat land, övernaturliga väsen, monster och drakar.

Visst är det spännande och intressant att spåra influenser så långt bakåt och, om ni vill läsa mer om fantasyns rötter i litteraturhistorien tycker jag att Annika Johanssons *Världar av ljus, världar av mörker* samt Steven Ekholms *En guide till fantasy* är mer än läsvärda.

Av de mer än 250 fantasytitlar som vi har på Stadsbiblioteket hittade jag inte fullt 10 % med flickor som huvudpersoner. Visst förekommer det flickor i fantasy litteraturen men de är sällan hjältinnor.

När vi tittar in i Tolkiens värld – husguden för high fantasy – så bekräftas detta: det finns bara två kvinnor i hela triologin som har några egentliga roller att spela. Den ena är alvdrottningen Galadriel och hon fungerar mer som gudinna än som person. Den andra är sköldmön Eowyn. Och så tydligt detta kom fram i filmen!

Vad tycker ni om Hermione i Harry Potter? Till att börja med skildras hon som en plugghäst och en liten besserwisser, och det är först när hon spelar med på pojkarnas villkor som de räknar med henne. Men hon utvecklas ju mer och mer, och det ska bli spännande att se hur Rowling kommer att skildra henne längre fram i serien.

Men det som är intressant både i Ringens värld och i Harry Potters är ju att vi ser genom de smås ögon och precis som i många folksagor är den som utför stordåd den som gör det möjligt för det goda att besegra det onda – den lille, rädde, inte särskilt vise eller listige stackaren, men såväl Frodo som Harry Potter härdar ut, och som vi kommer att märka är det också ledmotivet i de fantasyböcker jag hittat med flickor som hjältinnor. Kanske är det prövningarna som får oss människor att växa?

Ursula le Guins triologi om trollkarlen Ged får 10 år senare en fjärde del, *Tehanu*, berättelsen om Tenar, prästinnan från Gravkamrarna i Atuan. Tenar har fött två barn, men är nu änka och lever ett alldeles vanligt liv. Hon har tagit till sig en ung flicka, Therru, som våldtagits och sedan kastats i elden men som räddas i sista stund men med mycket svåra brännskador. Hit kommer nu Ged, deprimerad, dödssjuk – han har förlorat sin magiska kraft. Tenar räddar honom till livet.

Tehanu har ett klart feministiskt perspektiv för i denna del betonar le Guin att även de närande och bärande krafterna är viktiga. Att det är nödvändigt att ta sitt ansvar och att den lilla världen är minst lika viktig som storslagna äventyr.

C S Lewis böcker om Narnia hör också till klassikerna. Här är det syskonen Pevensie som dras in i kampen mellan det onda och det goda. Och det är Lucy som i *Häxan och lejonet* går in i den garderob som visar sig vara porten till en annan värld.

Visst är C S Lewis böcker om Narnia gestaltad kristendom. Ursula le Guins triologi om Ged gestaltar jungianska tankegångar och Tolkiens *Sagan om ringen*, *Sagan om de två tornen* och *Sagan om konungens återkomst* där vi får följa ringens brödraskap och deras uppgift att förgöra maktens ring och kasta den i Orodnum – det brinnande berget djupt inne i ondskans

rike Mordor – visst är detta verk gestaltad filologi och germansk mytologi.

De här tre författarna har hittills åtminstone för mig varit de riktigt stora. Och till min stora glädje har nu en fjärde gigant dykt upp på arenan: nämligen Philip Pullman med triologin *Den mörka materian*. Raderna om "Den mörka materian" hittar vi i Andra boken i Miltons *Det förlorade paradiset*:

Unless th ´Almighty Maker them ordain
His dark materials to create more Worlds

Pullman säger själv att han velat förvandla Miltons episka dikt till en fantastisk berättelse på 1 200 sidor. Den stora inspirationskällan för honom har alltså varit Miltons *Det förlorade paradiset*. Och i Andra boken berättar Milton om Satan som överväger att göra ett nytt försök att återvinna Himlen, men förslaget förkastas och till slut antas ett tredje förslag nämligen att finna ut sanningen om en gammal profetia som man hört i Himlen: att det finns en annan värld. Satan åtar sig att resa ensam. Han kommer på sin färd till Helvetets portar och där blir han varse det stora gapet mellan Himlen och Helvetet, där råder Kaos, där råder slumpen och där finns det mörka grundämne, "the dark materia", som Milton menar att gud använt sig av när han skapade och som Pullman kallar Stoff. Efter att ha läst William Blakes *Songs of Innocence* ville Pullman även väva in och behandla skillnaden mellan oskuld och erfarenhet och dessutom har Pullman inspirerats av arkaiska shamanistiska föreställningar men han använder sig inte alls av den nordiska mytologin.

Lyra är 11 år, hon växer upp på Jordan college i Oxford där hon uppfostras av Lärarna. Hon är intelligent, nyfiken och full av energi. Hennes liv har hittills varit tämligen sorglöst men så återvänder hennes farbror, Lord Asriel, till England från en expedition nära Nordpolen där man genom norrskenets skimrande ridåer kunde ana en annan värld och lord Asriel har också lyckats framkalla fotografier av det gåtfulla och osynliga Stoff som länge varit föremål för debatt bland kyrkans män – många tror att detta stoft är arvsyndens fysiska form.

Plötsligt försvinner barn spårlöst från gator och torg, oftast fattiga barn till en början, men så småningom från de mest skiftande miljöer och bland zyjenaran, med sina starka band bland både barn och vuxna, saknas nu alltför många barn för att man ska låta bli att göra något. Men Lyra tänker inte så mycket på det förrän hennes bästa lekkamrat kökspojken Roger plötsligt är borta. Men nu träffar Lyra den underbara Mrs Coulter som bjuder Lyra att bo hos henne, och Lyra är till att börja med alldeles förtrollad av henne och hon är beredd att göra allt som Mrs Coulter ber henne om. Men så uppdragas det för Lyra att det är Mrs Coulter som står bakom barnens försvinnande. Nu beslutar sig Lyra för att ta reda på vad som hänt alla barn. Hon beger sig norrut tillsammans med zygenarna Farder Coram och John Faa. Här uppe i Norden utspelar sig större delen av den första delen och nu får Lyra hjälp av pansarbjörnen Iorek, av ballongfararen Lee Scoresby och av häxan Serafina Pekkola. Det är verkligen ett mycket färgstarkt persongalleri som kommer till Lyras hjälp. Med sig har Lyra dessutom något som gör henne extra rustad, nämligen en "alethiometer" – den ser ut som en guldkompass och är en symbolläsare som hjälper Lyra att se sanningen.

Det speciella med Pullmans figurer är att människans själ, hennes daimon, är fullt synlig i form av ett djur som dessutom avslöjar ägarens sanna natur. En daimon är alltså ett slags fysisk manifestation i djurhamn av en människas själ och den är alltid av motsatt kön. Här är Pullman, tror jag, inspirerad av jungianska anima och animus-föreställningar.

Fram till puberteten ändrar en daimon skepnad. Lyras daimon är ibland en fjärl, ibland en ekorre, ibland en hermelin, ibland en fladdermus och det är inte förrän i de sista scenerna som Lyras daimon får fast form – en skogsmård.

De tillfångatagna barnen används i experimentellt syfte i kyrkans namn. Skumma

vetenskapsmän "snittar" barnen, d v s skär bort deras daimon. Att rädda barnen från detta blir Lyras stora uppgift i den första delen. Lyra lyckas rädda barnen och framförallt Roger och under stora faror beger hon och Roger sig till Lord Asriel för att få hjälp. Väl framme tillfångatar han och flyr med Roger. Det uppstår nämligen en otrolig energi när man skiljer ett barn från dess daimon och den energin vill lord Asriel åt för att komma över till den andra världen. Han snittar alltså Roger och Roger dör.

I *Den skarpa eggen* fortsätter Lyra och hamnar i Cittágazze där barnen lämnas vind för våg eftersom de vuxna slukas av spöken och förvandlas till levande döda. Där träffar hon Will, Will som var tvungen att fly från sitt hem efter att ha dödat en man, Will vars mamma är psykiskt sjuk och vars pappa är en forskningsresande, saknad sedan många år. Will är fast besluten att hitta sin pappa och på sin flykt upptäcker han ett fönster – ett fönster till en annan värld och där möter han alltså Lyra. Lyra och Will blir bundsförvanter och tillsammans vandrar de från plats till plats, Lyra på jakt efter vad detta stoft som alla jagar efter är för något och Will på jakt efter sin far och det är genom sin far som Will kommer över den kniv som kan öppna fönster till andra världar.

Nu blir det också tydligt att Lord Asriel förbereder en änglarnas revolt mot Gud och att Lyra är utvald till den nya Eva. Enligt en gammal profetia är Lyra den som skall rädda världen. Även Wills öde är att hjälpa universum från förstörelse.

I *Bärnstenskikaren* utkämpas slutligen ett krig mellan Auktoritetens styrkor, alltså kyrkans, och Lord Asriels kätterska trupper medan Lyra och Will beger sig till dödsriket för att hämta upp Roger. Skildringen av dödsriket är en helvetesskildring, där finns alla döda som är avskilda från sin daimon, som för evigt måste finnas kvar härnere. Lyras och Wills stora uppgift blir att föra upp alla döda ur dödsriket och släppa ut dem så att de kan gå upp i naturen. Efter otroliga strapatser lyckas dom och nu visar det sig att det är dags för Lyra och Will att gå tillbaka till sina respektive världar, just när de upptäckt att de älskar varandra.

Det är omöjligt göra denna underbara berättelse rättvisa jag kan bara säga LÄS DEN!

De tre delarna är alltså *Guldkompassen* som fått sitt namn av den symbolläsare, som bara Lyra kan läsa, *Den skarpa eggen* som fått sitt namn av den kniv med vars hjälp Will kan öppna fönster till olika världar och *Bärnstenskikaren* som fått sitt namn av de bärnstensplattor som Mary gör en kikare av, en kikare med vars hjälp man kan se Stoff.

Det här är en berättelse som utspelar sig i dåtid, nutid och framtid. Det här är en berättelse om fri vilja kontra auktoritet. Det här är en berättelse om en uppgörelse mellan människor, änglar och andra allierade varelser från parallella världar mot en despotisk auktoritet som lånat drag av den fallne ärkeängeln Lucifer. Det är här är en berättelse om Syndafallet.

Tyvärr hamnade den i skuggan av Harry Potter, men i år fick *Bärnstenskikaren* det prestigefyllda Bookerpriset, Storbritanniens största litterära utmärkelse. Det är första gången som en barnbok får den utmärkelsen.

Den här triologin kan naturligtvis läsas som en äventyrsberättelse, men det underbara är att man kan låta barn möta alla möjliga komplicerade frågor bara de är invädda i en historia. Man kan också läsa triologin så att den handlar om Lyras pubertet om att hon ska acceptera sin egen identitet och sitt ursprung – om hennes uppvaknande som biologisk och moralisk varelse.

På ett fantasifullt och otroligt spännande sätt har Pullman beskrivit vår tids problem i sagans form. Han berättar om lamslagna vuxna och barn som lämnas vind för våg av vuxenvärlden, om miljöförstöring, om en vetenskap som rör allt närmare och närmare vid livets kärna. De magiska hjälpmedlen visar sig vara tveeggade och måste förstöras. Det är den individuella mognaden som det till sist kommer an på. Och det är detta som är fantasylitteraturens styrka – att kunna gestalta psykologiska förlopp på ett så åskådligt sätt

att den inre rösten tar gestalt och blir synlig.

Litteraturlista

Facklitteratur:

Johansson, Annika: *Världar av ljus, världar av mörker*

Ekholm, Steven: *En guide till fantasy*

Skönlitteratur:

Tolkien, J.R.R.: *Härskarringen*

Rowling, J.K.: *Harry Potter-böckerna*

Le Guin, Ursula: *Övärlden; Tehanu*

Lewis, C.S.: *Narnia-böckerna*

Pullman, Philip: *Den mörka materian: Guldkompassen; Den skarpa eggen; Bärnstenskikaren*

Alexander, Lloyd: *Prydaincykeln: De trennes bok; Den svarta kitteln; Llyrs slott; Taran vandraren; Storkonungen*

Fisher, Catherine: *Legenden om kråkan: Den brinnande staden; Det heliga ordet; Den bindande kronan; Markgreven*

Cooper, Susan: *Resan till havet*

Bradley, Marion Zimmer: *Avalons dimmor*

Feist, Raymond E.: *Imperiets dotter: Maras list; Maras hämnd*

Pierce, Meredith Ann: *Den fjortonde bruden; Vidundrens väg; Ravensnas dotter*

Pratchett, Terry: *Häxkonster*

Pierce, Tamora: *Lejoninnans sång: Alanna; I gudinnans hand; Kvinnan som rider som en man; Gudinnans förkämpe*

Sandman Lilius, Irmelin: *Enhörningen*

Baum, Frank L.: *Trollkarlen från Oz*

Alcock, Vivien: *Sprickor i tiden*

Goudge, Elizabeth: *Den lilla vita hästen*

McKinley, Robin: *Hjälten och kronan*

Jones, Diana Wynne: *Trollkarlens slott; Drömprinsessan; Trollkarlslied*

Jakobsson, Björn: *Håka Visselkråka, resan till Erilar*

Cnattingius, Anna: *Det magiska spelet*

Åkerblom, Gull: *Johannesnatten; Drakens ö; Isflöjten*

Debutant 2001 – vem, vad, hur?

Föredrag 21 mars 2002

Eva Nordlinder

Vilka var barn- och ungdomsboksdebutanterna år 2001, vad skrev dom och hur blev deras böcker publicerade?

Enligt den räkning som gjordes i mars 2002 hade sammanlagt 91 personer debuterat med antingen text eller bild på barn- och ungdomsboksområdet (detta anses underförstått i fortsättningen).

78 böcker av de 1106 som då räknats in hade en debutant som upphovsperson. Detta innebär ingen uppseendeväckande skillnad jämfört med föregående år. De flesta har debuterat med text eller text/bild i kombination, endast 10 personer är rena bilddebutanter.

Den första frågan är alltså VEM?

Man ser en tydlig övervikt för kvinnor, 61 kvinnor och 29 män (några osäkra fall noteras). Åldersmässigt är debutanterna en ganska blandad skara, mellan 13 och 77 år. Man tänker gärna på debutanten som "ung och hungrig", men faktum är att de flesta är födda på 50- och 60-talen och alltså redan befinner sig i en begynnande medelålder!

Ålderskurvan ser ut så här:

20-talist	1	(Karl-Erik Lindqvist som skrivit en bilderbokstext, gav ut en del diktsamlingar för vuxna på 50- och 60-talen)
30-talist	2	(bl a Birger Ohlsson, pensionerad lärare)
40-talist	10	
50-talist	24	
60-talist	20	
70-talist	16	(många faktaböcker, en del med TV-koppling. 2 st skriver med sina fäder!)
80-talist	3	(en 13-åring som illustrerat mammans text och två tjuugoåringar - tvillingar)

Det har dock inte gått att utröna åldern på alla debutanter.

Många av barnboksdebutanterna har skrivit förut - vuxenböcker, faktaböcker, dikter etc - många är journalister, lärare, förlagsredaktörer eller bibliotekarier, alltså människor som har ett yrkesmässigt intresse av och vana vid ord och böcker.

Andra har ett yrkesmässigt eller privat intresse av "saken", t ex en tandsköterska som skriver barnböcker om tandproblem, en filosofipedagog som hämtat stoff i sitt arbete. Några är kända artister som lägger en barnbok till sin meritlista.

Den andra frågan är VAD?

Det tycks vara lättast att få debutera med en faktabok, 25 st faktaboksdebutanter identifierades 2001, vilket utgör 1/3 av årets svenska faktaböcker.

Ämnen som filosofi, stadsplanering, droger, cirkuskonster, Öresundsbron, demens, segling och bakterier behandlas. De TV-anknutna böcker har blivit fler och fler på senare år (t ex Myror i brallan, Hjärnkontoret, REA).

Ofta arbetar författarna inom det aktuella området (t ex Liza Haglund och Katrin Lindwall-Ek), ibland ges böckerna ut av institutioner som sysslar med dessa frågor (t ex Demensförbundet och Riksförbundet för ett drogfritt Sverige). I vissa fall är boken

författarens första och enda barnbok. Andra faktaboksförfattare är journalister eller "entusiaster".

"Näst lättast", om man får uttrycka sig så, tycks vara att få en kapitelbok/mellanåldersbok utgiven. 22 debutanter valde denna genre 2001, vilket utgör ¼ av samtliga svenska kapitelböcker. De som ges ut på de stora förlagen skiljer sig inte nämnvärt (varken till kvalitet eller ämnesval) från icke-debutanter, vi hittar flera vardagsnära skildringar med hanterbara problem (Maja Hjertzell, Ingela Magner) och flera böcker som behandlar betydligt svårare problem (Sara Kadefors *Långlördag i city*, Inger Granbergs *Mongoungen*). Flera deckare (även LL) finns naturligtvis bland böckerna för slukaråldern.

I kategorin kapitelböcker har också (i brist på bättre...) placerats några mycket eleganta högläsningböcker i ny grafisk form (Eva Dahlgrens *Lars & Urban och pudelstjärnorna* med bilder av Denise Grünstein).

Nära hälften av kapitelböckerna har kommit ut på lite mindre, "udda" eller egna förlag. Troll är betydligt mer populära i böckerna utgivna på egna förlag – ofta med lokal folklig anknytning (då kan man få lokalt stöd för att ge ut böckerna). Böcker utgivna på mindre eller privata förlag har också ofta ett budskap, från att "det är inte farligt att gå till tandläkaren" till ett religiöst sådant hos Salmonsson.

På tredje plats kommer faktiskt ungdomsböcker, 10 st debutantböcker utgör 1/5 av utgivningen.

Även här dominerar problemen, som de tenderar att göra i ungdomsboken. Nina Axnäs är den yngsta författaren och utbildad kriminolog. Hennes *På väg* behandlar svåra problem men med ett hoppfullt slut. Britta Svenssons bok *Svart Lucia* är även något så ovanligt som en arbetsskildring, men musiken står i centrum. Ungdomarna råkar ut för droger men sätter fast langaren. Flera ungdomsböcker rör sig i thriller-genren, med inslag av fantasy. K.G. Carlsons *Koden* och Estbys *Beskjuten* har flera likheter, både Carlson och Stefan Estby är lärare som skrivit böcker utifrån sina erfarenheter av tonårspojkars intressen (vapen, action, kidnappningar mm). Kjell och Marie Ekborg (trol två generationer liksom Estbys) har skrivit en nattsvart historia om mobbning och självmord – med en handlingsplan för skolan längst bak. Boken är utgiven på eget förlag och innehållet verkar självupplevt. Birger Ohlssons bok *Hatet* skiljer sig lite från övriga, och utgör ett bra exempel på att det går att ge ut en bok utan ett etablerat förlag i ryggen. Handlingen är en historisk skildring från tiden när Skåne blev svenskt, med spänning, kärlek, budskap och en personlig anknytning. Även Ohlsson (född 1932) är gammal lärare, och har fått hjälp av med formgivning och produktion av "grabbarna" på Bjärnums Tryckeri.

Svårast tycks det alltså vara att få debutera med en bilderbok. Knappt 1/5 av de 90 nya svenska böckerna 2001 är skapade av debutanter – 17 st, varav 12 på etablerade förlag. Eriksson & Lindgren har satsat mest på nya bilderboksskapare med tvillingarna Emma och Lisen Adbåge samt två pekböcker av Johanna Hammar. På Natur och Kultur kom *Hopplösa lillasyster*. Rabéns bilderboksdebutanter förra året var: Ing-Marie Ahvander, prisvinnande text med Mati Lepps bilder, Niklas Halds text med pappa Fibbens bilder (ganska säkra kort), och Sara Lundberg – en ny ung illustratör som man hoppas mycket på.

När det gäller kategorierna poesi och sångböcker har 100 % av årets utgivning skrivits av debutanter! Hur förklarar man det?

HUR?

Över hälften, 42 st, har fått ut sin debutbok på ett stort, etablerat förlag. C:a 30 st kom ut på mindre förlag varav några "tillfällighetsförlag" som Demensförbundet, som ju inte vanligen

ger ut barnböcker. Sju debutanter har själva producerat och förlagt sina böcker (det är i dagens läge svårare att avgöra, den tekniska kvaliteten kan vara lika hög och man kan ju starta ett eget förlag för sin första bok). Ett intressant inslag är de två förlag som uttryckligen säger sig ge ut refuserade manuskript! (Kulturdasset i Falun och Refuserades förlag.)

Varför bli man barnboksdebutant?

Vissa drivs av ett rent sakintresse och kunskaper som är intressanta för barn och unga. Andra drivs väl helt enkelt av författardrömmar som vilken annan debutant som helst... Bland barn- och ungdomsboksdebutanterna finns dessutom en ambition att fylla luckor – vad unga vill ha (från bland lärare) eller något man själv saknat som ung. Ett moraliskt budskap är betydligt vanligare bland debutanter än bland "veteraner", man drar sig inte för att bedöma vad barn/unga behöver (till skillnad från vissa etablerade som nästan förnekar att de någonsin tänker på en läsare).

Vad kännetecknar en debutant?

Vissa typiska drag som förefaller vanligare i debutanternas böcker är en viss privatisering, man använder egna erfarenheter, egna barn eller en personlig anknytning till ämnet (och sticker inte under stol med det...). Trollfrekvensen är betydligt högre, särskilt i böcker utgivna på egna eller lokala förlag. Rent litterärt tycks författarna ha störst problem med dialogen, som lätt blir uppsyltad och onaturlig. Även berättarperspektiv kan vara ett bekymmer. En bok om en femåring blir ju definitivt inte med nödvändighet en bok för en femåring, och vissa författare använder ett "ovanifrånperspektiv". Men som sagt, många skiljer egentligen sig inte alls från de redan etablerade...

Litteraturlista

Faktaböcker

- Andersson, Ami (1958) & Karin Wahlberg, ill och layout: *Varför gör hunden så?* Bromma: Opal
- Andersson, Bertil: *Berättelsen om Morbror H.* Stockholm: Demensförbundet.
- Bergman, Anna (1965), ill.: *Krinoliner, korsetter och möss i peruken* (text Anna Bråtenius, ej debutant). Stockholm: Natur och Kultur
- Bergqvist, Anelie (1959): *Alfred Nobels liv – och testamente.* Norrköping: Alino.
- Bolle, Magnus (1950): *Ut i skogen : lilla äventyrsboken.* Tollered: Pedagogisk information.
- Bosrup, Malin (1973), Petra Nilsson (1973) & Ewa Westermarck (1972): *Vadå stad?* Stockholm: Hjalmarsson & Högberg.
- Corneliusson, Marie (1955) & Anna von Porat (1963): *Så funkar ekonomi : en första uppslagsbok.* Stockholm: BonnierCarlsen
- Dahlin, Adam (1974) & Daniel Ericsson (1973): *Trix bus lek.* Ill Sarah Sheppard (också debutant). Stockholm: Rabén & Sjögren
- Digman, Kristina (1959), ill.: *Vår hemliga trädgård* (text Sanna Töringe, ej debutant) Stockholm: Rabén & Sjögren
- Ernald, Sigbritt (1954): *Skrivsätt : handbok för unga skrivare.* Stockholm: Alfabeta
- Haglund, Liza: *Att tänka noga : en filosofibok.* Stockholm: Tiden
- Hellstadius Wiberg, Maria (1958): *Malte möter Ängel en majkväll på Millesgården.* Bromma: Opal
- Jacobson, Lennart & Tinou Mérigot: *Cirkuskonster : handbok för nybörjare.* Stockholm: BonnierCarlsen
- Lindwall-Ek, Katrin (1959): *Släpp loss din xperimentlust!* Växjö: Xperiment Huset.
- Lundberg, Fredrik (1950): *Bakterieboken* (tills med Karin Bergqvist, ej debutant). Stockholm:

Natur och Kultur

Lundell, Hans: *Familjens bästa spel för kort och tärning*. Sundbyberg: Semic

Nasiell, Annika (1955) & Maria Ström Johnsén (1959): *Börja segla!* Stockholm: BonnierCarlsen

Nilsson, Magnus (1966): *Speedway*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Overå, Christina: *Göte bygger en järnväg till Danmark*. Växjö: Overå Interface CO-ordination.

Persson, Mia (1961): *Boken om knark och sånt*. Göteborg: Riksförbundet för ett drogfritt Sverige.
Rockström, Annika (1959): *Klippa sten & sand...* Stockholm: Rabén & Sjögren
Seth-Fransson, Jacob (1971): *Hjärnkontoret svarar : barnens brev till frågelådan*. Stockholm: Rabén & Sjögren
Sewall, Lena (1942): *Resan till Racken : Karl och Ida reser till Rackenmålarnas sjö*. Karlstad: Ord i Nord & Rackstadsmuseet.
Skogar, Hanna (1974) & Ulrika Östman (1974): *Myror i brallan*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Kapitelböcker + mellanåldersböcker

Asklöf, Kajsa (1960): *Resan till Antarktis*. Stockholm: Alfabet
Dahlgren, Eva (1960) & Denise Grünstein (1950): *Lars & Urban och pudelstjärnorna*. Stockholm: Piratförlaget.
Ganivel, Nadine: *Soliman katt[k]ungen*. Bromma: Megilla.
Granberg, Inger (1967): *Mongoungen*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
Halvarsson, Isabelle (1948): *Vrakgods*. Stockholm: BonnierCarlsen
Hjertzell, Maja (1971): *Ett lingon i en hiss*. Stockholm: Rabén & Sjögren
Höynä-Nilsson, Marjatta (1937): *Mallgrodor och lipsillar*. Södertälje: MHN förlag
Jakobsson, Björn (1956): *Håka visselkråka : Resan till Erilar*. Stockholm: Natur och Kultur
Johansson, Gerd: *Deckarklubben lever farligt*. Örebro: Libris/Helsingfors: Församlingsförbundet
Kadefors, Sara (1965): *Långlördag i city*. Stockholm: BonnierCarlsen
Klint, Viktoria (1969): *På fina fiskens planet*. Stockholm: Rabén & Sjögren
Lindgren, Bo (1957): *Troll i Noohr*. Falun: Kulturdasset.
Löwgren, Ingegerd (1945): *Oskars fantastiska sommar*. Karlstad: Christensonska bokförlaget
- " - : *Oskar får en ny vän*. Karlstad: Christensonska bokförlaget
Magner, Ingela (1961): *Ville, valparna och instinkten*. Stockholm: Tiden
Nedestam, Britt (1956): *Mysteriet på San Michele*. Mölnlycke: Penndraget.
Nohrin Jernberg, Bitte: *Tomtar på loftet*. Orsa: Juts böcker.
Nordström, Margareta (1963): *Kidnapparna*. Höganäs: Hegas
Ollmark, Lena (1968): *Stallet vid Björkgården*. Malmö: Pollux hästbokklubb.
Oskarsson, Marie: *Bläckfiskresan*. Bilder av sonen Nils Westgårdh (1988). Stockholm: Rabén & Sjögren
Salmonsson, Patric (1964): *De kallar mig fransonsen*. Uppsala: Relevant Media.
Sigurd, Jan (1955): *Orvars korvar : berättelser för barn som inte kan somna, i alla fall inte just nu*. Stehag: Gondolin

Bilderböcker

Adbåge, Emma (1982): *Mimsan och mormorn*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
Adbåge, Lisen (1982): *Ellen och Bebis*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
Ahvander, Ingmarie (1954): *Farmors pangkakor : [en god historia!]* (bild Mati Lepp, ej debutant). Stockholm: Rabén & Sjögren
Colbing, Sören (1955): *Sommar i skärgården*. Stockholm: BonnierCarlsen
Eldin, Linn: *Justus åker till landet* (Pixi). Stockholm: BonnierCarlsen
Fioretos, Ingrid (1964), text & Vera Glumac-Perlesi (1961), bild: *Vem är annorlunda?* Vaxholm: Uppsjö läromedel
Hald, Niklas (1963): *Nappjakten* (bild Fibben Hald, ej debutant). Stockholm: Rabén & Sjögren
Hammar, Johanna (1966): *Leka*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
- " - : *Åka*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
Jardén, Allan (1941): *Trollen i Skurugata - en nästan sann saga*. Hestra: Isabergs förlag.
Lindkvist, Karl Gustav (1924): *Katten och sjörövnalle*. (bild Alma Feiger, pseud. för Ann

Greiff, ej debutant). Bromma: Opal
Lundberg, Sara (1972), bild: *I sameland* (text Daga Nyberg, ej debutant). Stockholm: Rabén & Sjögren
Nordvang, Tone Lill: *Äventyr i trollskogen*. Arvika: författaren.
Olsson, Britt-Mari (bild): *Pricken : en cirkushäst* (text Ulrika Ekblom, ej debutant). Höganäs: Stallmagasinets förlag.
Rundberg, Johan (1973), text & Annie Huldén (1968), bild: *Hopplösa lillasyster*. Stockholm: Natur och Kultur
Samén, Gertrud (1943): *En försommarmorgon*. Karlstad: Bild, text & form.
Sävström, P.[etter]: *Bajsmannen*. Stockholm: BonnierCarlsen

Ungdomsböcker

Agrell, Wilhelm (1950): *Dödsbudet*. Stockholm: Tiden
Axnäs, Nina (1973): *På väg*. Stockholm: Tiden
Carlson, K. G. (1957): *Koden : en ungdomsthriller*. Bettna: Bjurner & Bruno.
Estby, Stefan (1947) & Victor Estby (1974): *Beskjuten*. Göteborg: Lindelöws förlag.
Ekborg, Kjell (1944) & Marie Ekborg (1973): *Juldagen då havet frös till is*. Helsingborg: Tanjas förlag.
Foley, Douglas (1949): *Ingen återvändo*. Stockholm: BonnierCarlsen
Kadefors, Sara (1965): *Sandor slash Ida*. Stockholm: BonnierCarlsen
Ohlsson, Birger I. (1932): *Hatet : en berättelse om kärlek*. Bjärnum: Bjärnums Tryckeri AB.
Svensson, Britta (1955): *Lucia i svart*. Stockholm: BonnierCarlsen
Thornberg, Robert (1968): *Svarta skuggor*. Stockholm: Rabén & Sjögren

Poesi

Dietrichson, Rose-Marie (1953): *Små små fötter : nya ramsor och lekar*. Stockholm: Eriksson & Lindgren
Dixelius, Märta (1948): *Men hallå lyssna på oss*. Stockholm: Centrum för LL
Fagrell, Kajsa (1975): *I min spegelbild*. Höganäs: Hegas

Sagor

Eriksson, Amanda (1970): *Törnrosa*. Stockholm: BonnierCarlsen

Sångbok

Sänd, Kent: *Sago-sång och målarbok*. Skruv: Refuserades förlag

Svenska barn- och ungdomsböcker i original år 2001¹

(fjolårets siffror inom parentes)

Kategorier	Förstauppl.	Återutg.
Bilderböcker (alla storlekar)	90 (100)	45 (62)
Kapitelböcker ²	100 (94)	71 (85)
Ungdomsböcker	53 (37)	31 (25)
Faktaböcker (inkl ”pysel”- och sysselsättningsböcker)	78 (58)	6 (12)
Sagor (folk- och konst sagor)	4 (11)	– (2)
Poesi	3 (2)	– (1)
Tecknade serier	7 (9)	1 (7)
Sångböcker	2 (1)	– (1)
Antologier	9 (3)	3 (2)
Leksaksböcker	– (1)	– (–)
Summa	346 (316)	157 (197)

Övriga språk utgivna i Sverige³

Kurdiska/ Kurmandji	2 (2)
Arabiska	– (5)
Älvdalsmål	– (10)
Romani	1 (–)
Turkiska	2 (–)
Summa	5 (17)

Totalt antal svenska original 2001 508 = 43 % av utgivningen
(2000: 530)

År 2001 utkom totalt 1 182 barn- och ungdomsböcker i Sverige
(2000: 1 177)

¹ I statistiken ingår de verk som inkommit till SBI senast i början av mars 2002. Årets statistik kan därutöver påverkas av den omläggning av LIBRIS-systemet som stängde detta nästan hela januari.

Till den totala svenska utgivningen av barnböcker för året kan dessutom läggas ca 100 titlar, som utkommit under år 2001 med samma ISBN som föregående (oförändrade) upplaga.

² Alla böcker med löpande text (Hcf + Hcg) – ungdomsböcker undantagna

³ Böcker som levererats till SBI

Översatta barn- och ungdomsböcker år 2001 (fjolårets siffror inom parentes)

Kategorier	Förstauppl.	Återutg.
Bilderböcker (Bb)	258 (191)	30 (47)
Kapitelböcker ⁴ (Kb)	94 (102)	29 (30)
Ungdomsböcker (Ub)	89 (59)	23 (13)
Faktaböcker inkl ”pyssel”- och Syssetsättningsböcker (Fb)	75 (140)	1 (–)
Sagor (folk- och konst sagor, S)	9 (–)	– (6)
Poesi (P)	2 (–)	– (2)
Tecknade serier (Ts)	38 (17)	13 (26)
Sångböcker	– (1)	– (–)
Antologier	– (–)	– (–)
Leksaksböcker (Lb)	13 (13)	– (–)
Summa	578 (523)	96 (124)

Antal översatta barn- och ungdomsböcker 2001: 674 = 57 % av utgivningen
(2000: 647)

Språk varifrån översättningarna (förstaupplagor) hämtats

	<u>Totalt</u>	Bb	Kb	Ub	Fb	S	P	Ts	Lb
Danska	32	24	4	2	1			1	
Engelska	411	163	73	79	64	7	1	11	13
Franska	25	10			4			11	
Finska	4	1	1	2					
Hebreiska/engelska	1			1					
Japanska	13							13	
Nederländska	11	5	4	1			1		
Norska	13	3	3	2	3			2	
Spanska	4	4							
Tyska	29	16	9	2	2				
Summa	543	(övriga böckers ursprung går ej att utröna)							

År 2001 utkom totalt 1 182 barn- och ungdomsböcker i Sverige
(2000: 1 177)

⁴ Alla böcker med löpande text (Hcf + Hcg) – ungdomsböcker undantagna